

ԱՀ. այդպիսի բնական ցանկութիւնը մի հետեւանք կարող էր առաջ բերել, որ ողբայի պիտի համարել. ամեն մի հատակար, որ կորսափ եւ անյատութեան էր մատուռած, խմբագրությոց եւ թուահամարի մէջ մուհեռելոց յետոյ մանաւանդ՝ աւելորդ ճանաչուեց գյուղթիւն ունենալ եւ արդի իմբագրեալ յիշ. շատակարտների գյուղթիւն ստանալով նրանց հատակուար աղբիւրերը նջաւեցին. այդպէս նև Հարիսիմեանց տաւանութեան, լուսառըք երազի, Ս. Ասակի տասիլքի, Տառերի գիտի պատմութեան (Ազգարից), Յակոր Մերնայ հայրապետի, Ազգանից Գրիգորին եւ այն կետնիք (Փաւաստոնի գրութիւնների մէջ) նախական աղբիւրերը. Այդպիսի հատակուար աղբիւրերից նմբագրուած եւ յետոյ այն աղբիւրերը ի սպառ նջուած եւ անյայտացած դրութիւնը ամենից լաւ պատկերացնում է Փաւաստոնի Զ. Պարութիւնը, որի չորս տարրեր հատակուարից խմբագրուած լինելը ցուցել ենք սրիշ անգամ (տես Ազգ. Մատեն. լլ):

Սակայն այս բոլոր զուա մատենագրական դրդիչ ու երեւոյթ են, որոնք պատմական գրականութեան զարդացման համար վերջում մի երրորդ եւ վերջին փուլ ստեղծելուն նպաստաւոր եղան, միջնորդ այդ փուլը պահանջ գարձաւ երբ փոքր նախարարութիւնները ձևալունով հերոսական շջանում ստեղծուեցին երկրի խնամարդուն մեծ նախարարութիւնները. սրանց տուաջ գալը եւ հետազնեակ զարդացումը հշխանախական տեսնով՝ ծնաւ մի հարց թէ որ տօհմը իրաւունք ունի իր ծագմամբ մի պահաւոր, բարձր բազդի. ինչնասներեան քաղաքավական այդ տեսները մատենագրութեան նոր զարդացման դրդիչ գարձաւ. պէտք էր տոհմին հնագոյն անցեալը գտնեն. դրան պիտի օգներ առասպելը, աւանդութիւնը եւ երեւակայութիւնը, այսինքն բոլոր պատմական տարրերը միջանագրեան պատմչից համար եւ նա սկզեց որոնել իր տօհմին ծագումը ոչ միայն քրիստոնից շնչանում, այլ նոյնի իկ Ազեք-քսանդր Մակենանցուց, այդ ամենամեծ պատմական երեւոյթից ել վազ յօհնեղից եւ նոյն իսկ Արամից սկսած նևսերիումին զարդացեան ունենալով իր համար:

Խնչակե գրգիշն ու նպաստակը այդպիսի պատմիչի համար քաղաքական բարձր զարձմունքն էր, նյոյսէու եւ այդպիսի մի մատենագրական պատմական թոփէքը մեծ էր եւ գլուխորը՝ նոր. եւ նման դէպքերի օրինակով միան-

գամից չը ծնաւ նորը, այլ հետզհետէ եւ փարբիչը փոքր փոքրերից յետոյ, միշեաւ խորեւացին եւ նրա պատմառաբանեալ «ծննդաբանութիւն Հայոց Մեծեաց», այդ ուղղութեամբ ճանապարհը յորդող Հանդիսացաւ Անանունը, մեզ յայսնի ուսարչին պատմիչը որ Գեղոդալական տեսնենցով գրիչ շարժեց յօդուա Մարմիկնեան նախարարութեան պատմարութեաւն, քանի որ այդ տահի պատմիչները նախորդ շըշաններով հող էին պատաստել նոր եւ մեծ տեղենցը հիմնաւորելու եթէ մէկը այդ ուղեանը. Անուհետեւ մայն խորենացին երեւաց իրեւեւ անդաբառունեաց գերազանցով տոհմի հզոր գրական ոյժը, որը պատմական մատենագրութեան մեջ սիստեմ մըրեց, որպէս զի այդ վիստեմի մէջ Բագրատունեաց գերազանցութիւնը անհերքելի երեւաց. Խորենացու սիստեմը գործ դրին հետեւեալ պատմիչները սկսած Եղիշաննես հաթողիկոսից, որը բնականօրէն ոգեւորուած էր նորութեամբ եւ գրեթէ անգիր գիտեր սիստեմի առաջին երկը՝ Խորենացու պատմութիւնը. նոր սիստեմի յաջողութիւնը պայմանաւորած էր Բագրատունեաց յաջողութեամբ. բայց այդ ծանօթ է եւ մեր հարցից գորու¹:

(Հ-Կ-Ն-Ա-Խ-Ը)

Գ. 8ՀՌ-ԳՈՂՈՒՍԵԱՆ

Ի Ա Բ Ե Գ Ն Ե Ծ Կ Ը Ն Ե Ն Ե Ե Ր

մինիմ:

93. “Որպէս հողմ ինչ մըրկեալ ի ծովու շնչից եւ զամանայի ներքոյ ի վեր շնչից միշեւ զաւան յատակացն ընդ հու- լ ալին ի խառնիցէն, ուկ. Պաւլ. Ա. 296. տարակուուկով անշուշտ բառին հարազատութեան մասին կը ծանօթագրէ սորուե հրատարակից թէ “շնչի ի յօհնն. բարերախարար անհրաժեշտորէն հարիւար չէ յօհն բնադիրն այս տեղ լուսաբանեալ համար ինդրական անձանօթը. նմանահնչին վանկերէն մին պարզաւէ չնշուած է հոս, զօր ներմուծելով պէտք է ընթեանուլ հասուածը “ընդ մ' տեղ- լ ալիս խառնիցն, եթէ գըր-

¹ Հ. Բ. Ա. Ասարանան Ազգամշանկեղոյն իւր յապանի ըստ Աստիքութեան մէջ դիմուն է որ Անանուն կուսեւ է Ասպարանցու Ազգար, ուսկայն մեր թշթերն ու գրեթե ներքի տակ լուսանազը՝ հակառակ մեր օսկենութեան անկարու մէք ցցաց տալ իւր գրի էլլա:

քորիցի, եթէ քմահիչն, անդ, էջ 493, “Առ սոսա եւս աւելի իրաներ եւ վասերը, թ. էջ 542, “Զի հանապազ տեսանեն զայթ իրանեւը եւ սպառանացեալու, Ասկ. Խօ. էջ 299, “Յանպափի ծովու” որ միշտ ալեաքն իրանեւը սպառանայոյ, անդ, էջ 305, “Ցորժամ ծով իրանեցի եւ արշաւանք ալեացն կրտակիեց” սպառանայթն զամենայն ցամաց առահարակ ծածկելու, անդ, էջ 324. ինչպէս վրին արդէն յիշեցինք դրագորոց մեջ ոռփորական երեւյթի է երկու համահնչեն զանկերեն միշտ խսութ ընջառու. “Եւ զմիւն յոդիւննեն արինակէ առուանեաց, Ասկ. Խօ. թ. էջ 488 իինկ.” յաղոխունութեան, ինչպէս ուղղաւած է, “Հոյ լաւը, Զգոն, էջ 117 առուրց համաձայն կցելու ի լաւը, ի՞նչ “ուզ”, որ “լաւը ի պատճառաւ ընջուած է. “ապա թերահաւառ ինչ լիցիս, Կոչ. Ընդ. էջ 24 ընթերցիր “ապա ին ներահաւառ ինչ լիցիս”. Մատթիէ մեկնաթեան մէջ “իւղաւորութ կրծառաւած եղած է “իւղաւոր”, եւ ոյն երկունակամ. Ա, էջ 221 եւ 227. այսպիսի է եւ “զիսազն եւ զիւուզն եւ զիբաւանին, անդ, թ. 569 ու “յիստուուզն”, որը հրատարակիւը կը սրբազրէ զիստուուզն. Բու զանդույ “Բառ հին Զեռագրի ուղղեալ օրինակը “ուղիզ տուքէր պարեւու արինուն” (էջ 208) հատուածին գէմ կը ներկայացնէն սուեղ ունեղ ընթերցուած. “Եւս նէին ամենէքեան ուսուա բավանդակն, Զգոն, էջ 306 կը կարենմթէ պիսի ըսպայ “ուղաւորութ”:

յասպինիա:

94. “Եւ գործեալ ի թասել ոգւոյն, որ ասի ի յօյն անդր՝ որթախոնեայ եւ յասպինի եւ ճէնութիւն նեզութեան..., Եւսուք. Եկ. Պատ. էջ 46—47. “Թասել ոգւոյն” կը համարուի յոյն “յասպինի” ձեւի մը, որ ասկայն ցայտաթիւն չունի. Նեկուցական Պատառութեան բուռ բառիցը կը ներկացնէն ունեմատօն ու ծրիւնական էնտուածին (Ճառքեան) պայտա ընթերցուածը” որով էլ լուծ ուրիշ թիւնականար ինդրական բառը. առորին ասկայն սևի լուծա, (The ecol. hist. of Eusebius, էջ 40) ձեւը, որ ծնունուա (—ընչարդելութիւն, գժուածնութիւն) բառին ուղիզ տուագարձութիւնն է. Հոյ թարգմանիւը, որ անտեղեակ է յանարէնի, պարզագէն կը տառաշրջն այս իրեն անծանօթ լուծա, բառը “յասպինին”, ոկզնատառա արմատական ն սեւականիք, մասնիս անդ ուղիզով. վրիպակը ուրեմն այնչափ հին է, որչափ հայ թարգմանիշն ինքնին. յարգելով հանդերձ այս բառը հայութիւնը հայ բնա-

դրին հատուածը պիտի կարդանք “որինիւն” (այսպէս է Հ. իրան “որինիւն” իսկ ապ. “որինիւնիւն”, հմանէ յն ծրծոշովու) եւ ուսուզիւն, ուն Մերքսի. Notes on the armenian version, էջ XV. արմատական ու տառին անկման ուրիշ օրինակին տեսանք վերեւ, ոյս առթիւ համեմատելու է նաեւ Lagarde, Agathangelus, էջ 593. Եւսուքեայ Յավեպուուէն յառաջ բերած հատուածը Ս. Լ. Հայքի այսպէս կը փափսէ. Եւ գարձեալ ի թափել ոգւոյն ուբելիու շանէն ուսուածցացնէր զնոն, Գիրք պատմութեանց Յովանեպուի եւ այլն, էջ 119, հետեւլով քայլ ու քայլ Ռուս իինուսուի (հմանէ կոնիքեր). An old Armenian version of Josephus, ի Journal of theol. studies, 1908, էջ 583 ։ Յավեպուի հագույն թարգմանութիւնը, Տաշեան, Հանդ. Ամ. 1908, էջ 294).

Նախասաստ:

95. “Յայլց իր նսիսուուր եւ յիւրեանցն բարեմորդիկը ենոն, Ասկ. Պատ. Ա, 454, բառու որ “յայլցակատ, բարեկասիրոց նշանակութիւնն ունի այս սեղ, այլուր գրուած է սկիսուուր”. “Մի լինիր իրեւ զափիւծ ի առ քուու եւ մի նեխուսուր ընդ ծռուսուցու”, Սիրաք, Գ, 35 (էջ 24) = գարտօսօչոպան, այս ընթերցուածին մերձեցնելու է կը կարծենք “նսիսուուր, ինդրոյ նիւթբառը կարդազվ “սկիսուուր”, Պաւլոսին նոյն մեկնութիւն սմի նաւրանեալ, սմի նեղուցու լինել, հատուածին գէմ” (Ա, էջ 914) Թիւ 42 համառա խմացրաթիւնն ներկայացուցած “նեղուուր”, ձեւն եթէ հարզազան է ուղիզու է նոյնպէս “սկիսուուր”. Աւելորդ չէ ի վերջու յիշել թէ գատական գորգոցին ընդութիւնն ալ կը գերազատ մեր ցան կացած մեւը. Կ. Նեղուուր, Habebat avunculum Q. Coecilium . . . divitem, difficilim a natura (XXV, 5), հատուածը Յավեպանեան կը թարգմանէ Աբր նորա քեռի Կ. Կեկիլիու . . . մետառէս նիւթուուր, էջ 333:

Ծաղկաղիուն:

96. “Իսկ այն” որ ոչ է իւր ինչ եւ ուռնու, համարի զնա յուղաւուուն, Զգոն, էջ 182. ուրիշ ձեւով յառաջ կը բերէ հատուած Հ. Պ. “Համարի զնա յուղաւուուն”, որ սուեղ շաղփաղիւ, շաղփաղփարան մեխութեամբ, (Բ. էջ 462). Հռոմի տպագրութիւնն ընդհակառակի կը ներկայացնէն “Յուղաւուն” ու ուրու = stultus et fraudulentus, (Antonelli, էջ 274) Կեկի բառերը, որոնց այս ձեւի սակ հարցառու-

թեան նիմագոյն երաշխաւորն է ասորի բնադիրը՝ Ալ, օ Խօս (Pat. syr. I, էջ 421). Ալ, կը նշանիք “սուռ” (mendax), այս ինպիք չէ վերցնենք, իսկ Խօս, զր Փարիս կը թարգմանէ տալե-factor, կը նշանիք նաև ոօսիս, exitiosus ուրեմն “վնասաբեր եր, աղջարար, եւոյն, իսկ “շնչունին ոյն իմաստը չունի բնակնարա, այս պատճառուա պէտք է ուզըլ եւ ինթեռնուզ շնչունին” վնասաբեր, գաղափարը ձեռք բերելու համար, իմաստութեան գրքին մէջ արքէլու յունարքն է պատճառակած («գոյթ, պատիր, վն ուստիր»), բայց կը թարգմանի Հայերնի “շնչունինուն” “խորհուրդը մահկանացուաց զանդիութը են եւ շնչունին հնարգիտառթիւնը մբ», թ. 14 = չաւ է պատճառակած այս էպինօւս յիսն, նյուպէն է պատճառակած մահկանան կանդաղեան՝ ի հոգմը շարժեցիւ, անդ, թ. 4 = է պատճառակած թթիշխուած։ Ըսթեանլով ուրեմն Զ. Պ. Ն. ի հատուածը “շնչունին եւ ուստիր, պէտք է ջնջէլ շնչունինուն, մէւը Հ.Բ. Են եւ շնչունինուն կ. Պայոս ապաշրութեան բնագրեն, “Շնչունինուն” հարազան մէւը, Ասկ. Սաթթ. Գ. էջ 55 փոխաւած է ի հակառակէն եւ եղած “շնչունինուն”, առ Կորայր, Բառաքնուածիւն, էջ 49—50։

ողոգի:

97. “Եւ վաս անորիկ շնչաւոր զայն գործ կոչէ զրո շանչ առանձինն դրծիցէ եւ մարմաւոր զայն զր մարմինն ուղիւ առնիցէն, Ասկ. Պաւլ. Ա., էջ 722. “առայնն դրծիցէն, իրեւ նյոյնաշան կիրարիւած առշիտ առնիցէն պէտք է ուղղագրելով կարգալ կաննաւորապէս առային առնիցէն. Բառաքնական դիտողութիւններուած Ա. մասին մէջ [թիւ 18] Բառ զանդ այ “առային” (էջ 14) առարկուական մէւն ուղղեցինք “առ առշիտ” Ասկ. Պաւլ. Ա., էջ 12 գործածուած “առշիտ” (= առանձին, ուրայն, առաւկ), բառն վայ յենով. այս կրկին վկայութիւններու վրայ աւելցնենք է նաև ժամանակնեն մարմաւթենէն վրիպած հատեւալ օրինակ։ “Զանձին լուշին” (τούς χάτι) եասուօն ծնտաց) յորժամ ի մի վայր հատանեալ ընդ միմանս մածոցանիցէն, Ասկ. Պաւլ. Ա., էջ 579.

Ոլորթ:

98. “Ո՞ շափեաց նեաամի իւրով զջուրս, ՄՐ պյլ թարգմանին որոնիւ ասենն, այս հատուածը յառաջ բերելով Հ.Բ. Ասկ. Ես. մէխութենէն, էջ 259, կը դրէ “բառ անծանօթ” որպէս

այ ձեռին կամ աման իւլ, կամ կշռ, եւ ոյնն (Բ. էջ 583), պյլ մէխութենէն շաւարած բնականարա մէխութենան լատ. թարգմանից, յարմար գատած է ընթերցուած շրջեւ պարզապէս լատինէրնի ալի interpretes dicunt:Օրոտ, էջ 263, բառաց մին զնելու որ բառի “ովու վեր ջաւորութիւնը գործիականի յետուած մանակին է. Ես այ եւ Պաւլուսի թշմաց մէխութենաց լեզական սերտ աղերու թոյլ կու այս մեղի այժմ լուսարանելու բառիս իմաստը. կը գրէ Պաւլուսի մէխութենաց թարգմանիցը. Եւ կամ իսուսանոյր որ առել թէ որչափ որոնի են ջրը ի ծովու, եւ միւս զայն շդիտել, ո՞ւ ապաքէն անդիւութիւնն . . . բմաստացոյն գտանէրու. Ա. էջ 874 = ծօօւ չչէւ չսանդօս ի ննլածաս, համեմատութենէն իւրիցն կը առնափ թէ որ մի շափ մէն է (հաստատուած եւ) ծորելի մարմիններու. “ին-ունու” շափ է գինուց արկանելոյ յապակին եւ կոյի ըստ աստիկեցոց լեզուի անդիտերին (= մուլդիյուու), զինէհան է երկայնակատասկ, որպէս զափակ, վասն ի խորութենէն կարասայն զինիք հանակը, Ա. Ծիր ակացի, Յաղագ շափաց, էջ 31. այս համեմատութենամբ յառաջ բերուած լատին պյլանգակ հատուածին գոնի սա ձեւալու է ալի interpretes dicunt: Cyathis. Արքեզօք “ունինց ընթեռնիք է զինարդ ոչ կարասացու այլց անաթեց ինչ որոց, եւ նորափակ, Ասկ. Ես. էջ 260 = nullis indiguisse mensuris, էջ 264.

որոնան:

99. “Քանիք մեք ի գրոց ուսաք հաւանել եւ ոչ խորզական որոնն որոնել, եւ ես աղաւթս առնեմ ընդ գրոց միալել, եւ ոչ ննդ Պատոնիք մարտարելն, Սեբեր, էջ 179. այսպէս յառաջ կը բերեն հաստուածն ասե. Ճ.Բ. (Բ. 583) եւ հետեւորդը 2 արդ ցն ան, նոր բարբարարան, “որոնան, իւլի, պի-շնննին, մահաւուն, էջ 341. Ասկ. Բ. բ. ասին, Սատթէի մէխութենան մէջ դրթիւն նամանափիթ հաստուած մի ունիցէ, որ կու այս մեղի կարելիութիւն “որոնն, կասկածաւոր բառն ուղղելու, մինչդեռ Աստուած իսասիր, թուզոց զառաթեամբ պատգամացն լել, եւ զնոցն հակառակն ի մեջ բերէք, ացքի աղքի որոն որոնիք, Բ. էջ 497. Էթէ յստ ամենայնին նոյն կերպով թարգմանուած ենն, Ասկ. Բ. բ. ան եւ Սեբերի բանու (Թ. բաննեան, Հատաշնիք ընթերցուածք, Յառաջարան, 19), մինչեւ կարծուիլ թէ “մի եւ նոյն թարգմանչի դործ, են (Կորայր, Կորիւ վարդապէտ, էջ 26), բանաւորապէս այնաւհետեւ

կրեանք միոյն սովորական Կարճ, ընթերցուածով միաւոյն տարակուսական ու անկանոն սոցանոլը չնշղէ, որ ծագած է Ա եւ Ա երկաթադրերու շփոթումն։

Պաղատիր։

100. “Ի ճաշակելն միոյն ազդի եւ այլ ոչ եւս ինչ թօսի ախորժելի, այլ եւ ծանր եւ տաղաւորի եւ բռն տամարժուն դի տաղակայ եւ որոշուին, Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 115, հասուածիս մեջ անբանան դիրք մը գարաւած է նոսրադրի Կողմուն, բայց կարելէ արդեօք — և ներաշնակութիւն մը մուծանելու համար — ընթեանուն ՝ տաղակայ եւ որոշուին։ շատ պիտի ի Ոսկի բերք ունի թագմանչին վերջն բայց, հման Միոյն որպէս որ դիրքեան իցէ ի ներմանէ եւ որոշուիցէն, անդ, էջ 366, Զոր արինակ եւ այն խամք է որ յառաջնութեան որոշուողնուն, անդ, էջ 369, Եւ քանիդ որոշուողնուն ընդ շարարանան, անդ, էջ 500, Առ եթէ լորջարեն ինչ շար իցէ, այլ որոշուողնուն, Ոսկ. Մաթ. Բ, 618, տեսնաեւ բուռ զանդ, “իսկ Արշակ եւ ամենայն զաւըք իւր որոշուողին երթաւ., էջ 113, որ շատ անդամ յիշուած և ուղղաւու օրինակին մեջ եւ յերկուս օրին., եղած է Կողմունին, հման Ոսկ. Պաւլ. Ա, 168, “Յորժամ զամանաց բռն հարկանիցն . . . գան դադին ուղղուողն։”

Ապար։

101. “Գինի պրկն մեղսանացն, զի դորոն որ երանիցէ վաշլազակի անդ իշտիցէ . . . իսկ եթէ իցէ ի ներքո նոզի կամ գաղաւաթիւն կամ պատամաթիւն, իրաշի զարն, որուայ եւ չհպին. Ոսկ. Պաւլ. Ա, էջ 828, պայտօն անփափի կը բագրինամիտ թառ և ան նախագուշաթիւն ՝ Կողմուն մեխելով մեղսներու բռնմք (Հասանափր ընթերցուածք, Ա, էջ 174, ծանօթ. 2), որչափ ալ գժուարութիւն հանին ՝ եւ լանիցէ, իրաշի, պրանայ, չհպի, եղականաձեւ բայեր, պայտ հանգեր հաստատութեամբ կը ցանկամ պնդել թէ հասուածին նախին ՝ Կողմուն յետոյ առակացած եղած է Պարս. Նման Կերտուն (Ոսկ. Պաւլ. Ա, 59, 718. Ոսկ. Մաթ. Բ, 489. Ոսկ. Աս. 129) եւ Ա. Բ. (Ոսկ. Մաթ. Բ, 637. Զ. գ. ոն, 81) ձեւերու, որոնց հարազատութեան ու որ կրոյ հաւատոր ընծայել պայտ. եւ արդեն առաջին ՝ Կողմունի փխնարքն համաստ մեխառաթիւնը կը գրել ուղղագոյնս ՝ Կողմ. մեղսացն, եւ բայց ալ կը չընէ յոդնակիր (Թօ. 42, թիվ. 149բ). “Կողմուն գառականի Կողմ., պյառաւամն մը կա-

րելիսթեան ուրիշ օրինակներ կը հնեւեռն մաղի ձեռադրական համեմատութիւնները այսպէս. “Ղոր ունին առ պէտ գործոյն իւրաքանչիւր ամենայն դոր մեղսացն” (Բարսեղ, Ալեքսոնյա, էջ 164) ընթերցուածք, որուն կը ձայնակցն նաև մը կիմ գեղցիկ օրինակները, Նողարէթ եւ ան ի խախուս ձեռադրին մեջ կը գառնայ կը լուսացն, Պատկեր, 1893, էջ 251, այնպէս որոք մեղսաց գործն մեղս, Վլթ. հց. ժա. ՀԲ. յառաջ կը բեր ՝ Կողմ. մեղսուց գործն մեղս առքերութեամբ (Բ, էջ 625). մատզրութեան արժանի է բային եղականացումը.

Ջրածոյց։

102. “Դուք հրեշտակը եք Քրիստոսի, քշմորթ քարոզ լրածոյց, գուք եք Հռո անոյշ (Պատ. Հասանաւ), որ բարէ ըստ ամենայն աշխարհին, Զ. գ. ոն, էջ 373. տորական բնուդրի վայրէն իսո անձաս = qui (liberos) ex aqua generatis (Pat. syr. I, էջ 680) ՝ կը մանուշտու պետք է ընթեանու ՝ Լրածոյց, ինքորուած, որ զանգան մեխութիւններու մզան է զար վայրապար. Ընառնելլիք լսաբներէիք շըած է ՝ պրաե- կոն վիր, դւեստես պետքան” (էջ 274), ՀԲ. մէկան է նոյնպէս “որ ած եւ անցուցնեան բնդ ջաւր (Բ, էջ 677), իսկ Զ. աշխ մի եւ ան ամենա հանող է իշոյ ակեաց, վերեբուէ, աղասիէ ի մեղս ծովէ = che trae fuori dalle acque, liberatore dai marosi de' peccati (Պատ. Հայ- րան. էջ 437):

Սլանամ։

103. “Որ սիր գուգուսկու եւ զվաճառակ պայտեանիքն նու ի քաղաքէ որբյան, Զ. գ. ոն, էջ 109, Ա. Փրս հասափ թարմանաթեան բար- մաթիւ վրկանիւրէն մին ու կը գնէ մը անձն նախագուստիւնուն նոսրագիր բառը. պէտք է ուղ- ղել ՝ շլոյշու = ձաւձա (Pat. syr. I, էջ 248), որ յատուկ է առքերէն և զարակի թարմանաթան մատենագութիւններու. հման Ալհամարհեաց մարդն առաջին զատութիւնն Աստուծոյ եւ Ալ- յուսու զրկեցաւ նու ի պանչելի կենաց անտին, Եւսեբ., Եկ. Պամ., էջ 12, “Երեսն աւձին շլոյ- շու զրկեցաւ ի պատասխանի առլոյս, Եփր եմ, Ա, էջ 22, “Անամոր անձին զնձին ի պրու- թեան պարգևուց անտի շլոյշուն”, Ոսկ. Յավհ. էջ 4 (= 70). նաեւ շլոյշ զանձն իմ ի բարու- թեան, Ժող. Դ. 8, ուր “ոմանց ունին շլոյշ զանձն իմ” (ՀԲ. Ա, 737 եւ Զ. օհրապ, էջ 455):

սույղասակաւ:

104. Եւ երեւայ, Եկ. Պատմութեան առօրի բնագրին ընթայած բառի մէ գիմաց՝ հայ թարգմանիք առվրաբթիւն ըրած է իրեն երկու համաց բառ զնել առանց և շաղիպափ. Այսպէս. “Հայ բառական լիցին, էջ 187, առօրի միայն առօ, “անամութ համարեան, էջ 257, առօր. Խոչով լի (առանց ամօթայ), “առելակ հուռուու, էջ 257 և 286, առօր. աշխա, “փաթիստ թեթեւն, էջ 268 = Եւօյաս եւ այլն, այս եւ նման օրինակներն հիմ բռնկելով “բայց այս ժամանակ յերից հազարաց ոռոշուստու, նախագամութեան (էջ 174) նորորապուտ բառ բաժնելով կը բաշ- ձան ընթեւնու “առ առ այսու, որ բառ ամենայիշ համայնք է առօր թարգմանութեան” Ամո յա- ընթերցուածին (The eccl. history of Eusebius, էջ 136):

ասիր:

105. “Թէպէս եւ զիւրց անձին շուք ար- կանից եւ դիւացեալ անկանիցի է սուսոյ եւ ի համայն, Ոսկ. Պատշ. Ա, էջ 838. յոյն բնագրին չգն հաստին հարացչնից ընթերցուած բառական չէ լուծելու բառար բառ Ոսկ երե- բանի թարգմանիք կը գործածէ այլուր “առողջ բառ. մը, զը հիմ առելով պիտի փորձենք լուսա- բանել ինքը առաջ առել առու նախական- թիւնը. “Եթէ եպիսկոպոսութեան չից քրթանք որ որդի առուու եւ սոսահակ ունիցիք . . . եթէ կի՞ սոսահակ ունիցիմք կամ որդի առուու, Ոսկ. Պատշ. Ա, էջ 910 = պահած ձնս պոտաքտուս . . . չգն շունակա ձտաշտուն շշամբ, չգն պահած, նորորապ յոյն կրին բառերու նշանակու- թիւնն է “սոսահակ, անհապանդու եւ “անհ-բու, = nicht geordnet, ungeordnet, verworren, “անսույ, ուրեմն պիտի նշանակէ առաւելապէս այս անգ “անկարդ,” բարյական իմաստով, բառիս ուրիշ մէկ ձեւը գործածուած է արդէն լիցօրէք մէջ “Եւ արջ ծանրանգամ” է մարթնով . . . ոգեղ անդամաք, անոռու եւ անպատճան, էջ 185, պայպէս Ա. յա զեանի օրինակը (Հմատէ Մարտ. 1853, թ. 11—60). օրին “անհ-բու նշանա- կութիւնը կը յատկացընէ “բառը քերթուու- կանք, ծանրթ բառացցացիք. “անույ, միաւու- կանին “առու դրականը հետեւուը կինայ ըլլալ միան սիրդ, պատշաճութեան կամ.”, իսկ “ան- կանին է սուսոյ եւ ի համեյ ոռք կը նշան նակէ “պատշաճութեան շափն անցրնելու կամ “զիւրց անձին շուք արկանել, = հաստին չա- ռաջնաւած:

սադիր:

106. “Արգէն եւ սույղ սույղուայիցն վասն մանկուոյ զքեն, իսկ կորժամ զայն շափն կատա- րիցէ, այնուհետեւ ոչ նորագ, պլի պայմանն եւս առաւել նայութիւնի, Ոսկ. Պատշ. Ա, էջ 16. կից նախաւայիւերու աշաց կամ լսելեաց սիսամանմէ յառաջագայած վրիպակներէն (2 աւել - Ա. յու- նեան, Քերակ, էջ 451 — 2) մին է “սույնու, որ յարդրու “սույղուայիցն” բառին սկզբնաւատ այնին պատճառաւ առուժած է իր վերաբատառ “ան, զօր վերաբին ներմանելով կորդարու է բառա- սույնու, այսպէս կը գրուի միշտ այլուր — “Բեր սույնու ծալեւոց փիլիսոփան երկայնիւրանութեամբ, Ոսկ. Մաթ. Ա, էջ 10, Կեւ զրիւն (տիէնաւէ) ի միջի գննն, անդ, Բ, էջ 413, “Եւ մեր ոչ զկա- տրեալ սույնու առ ոչչի անդ (պայպէս ՀԲ. իսկ այս առ ոչինչ ի յանդ) դիցուր ըստ նորամանի հերեւիկոսացն, Ոսկ. Ցովհ., էջ 4 (= 70) — իրեւ փախառութիւն յոյն օրիչօքին յար եւ նման սույնուու, (= սույնաչօչ) եւ սույնու (հօմօչ) բա- ռերու փախառութեան. հետաքրքրական է հոս յիշել Հ. Փ. Ճամճեան իր ձեռագիր յուշա- տերորն մէջ այս մասն տեղազարծ թէ “Հայոց բերան կրտառ զիւրին ճայնաւորն անուստան (եւ) զշշուն գնէ ի վերայ, պայպէս եւ այլ պզք, եւ ասկէ կ'եղակացընէ թէ “Աւնի լեզու մըր շշու, թէպէս եւ այժմ բազում հանգամնանց ի պ վայր էկեւալ անհետ բնն կորուեալ է այսու, — “Աշաց կամ լսելեաց սիսամանմէ, յառաջ եկած քանի մը նմանափակ վրիպակներ աւելորդ ըլլար այս անդ. “Ցաւաննել զեռհուորդ աւետարանին”, Ոսկ. Պատշ. Ա, 674, թ. 42 “զեռհուորդ աւել- ատրանին աւնին, թղ. 187. “զի եւ ի գերեզմանն եւ նախելլ, Ոսկ. Եսու, էջ 170 ընթերցիր եւս նախելլ, “առաջի քո; ասէ, եւ ոչ ի ցոյց արդ- կան, անդ, էջ 233 կարդա “ի ցոյց նարդիկան”, տես զերանդն գեղցիկիկ, շնեան, Ոսկ. Մաթ. Բ, էջ 530 ուղղէ զեղցիկիկ, շնեան. “զի առանց կարեւաց լինիցի քանենիլին, անդ, էջ 701, ուղղէ լինիցի քանենիլին, “Եւս մեծամեծ զնա- ուեալ, անդ, էջ 734, կարդա “ինսու ուեալու”, պարկեշան ունել եւ առասան, անդ, էջ 710, կարդա “պարկեշան ունելլ, “զատճար մեր զար- դարեցուր նման, Զգուն, էջ 128, պարկրէ զատճար մերը, “երկայն ժամանակն կնանաց եւ ցաւադին մեր մատուցանեն, Եւագոր, էջ 293, կարդա “ցաւագին մերը, նոյնպէս “վասն զատ- կաց արար նաեւ իսու մին, Եււեւեր, Եկ. Պատշ., էջ 467, կորդա “ինսու մին պազգին համամա- եւ “ինսու անդոյ բայէ լինի ՀԲ. Էն (Ա, էջ 996).

որպամ:

107. թեպէս եւ տեսանել աշակը տեսանցնեն (զերակութիւն), ասկայն առ որը ոչ երբէք յագեցին, եւ անտի առնուցուն ի միտ եթէ աստուածապատիք է բնակութիւնը, Ոսկ. Ես., Էջ 21. “որուն, բայ անյօյտ, որ կամ է սրանալ, յաքամ, իր եւ կամ ոռը տեսութեամբ ցանկալից նեղին առ ցիւնելոյ ձեռնհաս (Հ. Բ. Բ., Էջ 757), “աստիք փափարիէ, կարուզով նեղուիլ, (Թ. Ա. Հ. Ե. Ա., Ընթիր. Ա., Էջ 197, ծանօթ. 34). հայ բնագիրը լատիներէնի թարգմանողները կանաչեն բնդրական բառում՝ յն. Եղ ծիւ ծիւ է սուս գումարեաման պարզագուշներով իտ ստ վել չէ աս ասպետուր (Էջ 42). Պատրիք Պղմէած մէկնութիւնը հաս ալ կը համբ մղի օգնութեան այս ասկամին շըւսապահուած բառին ուրիշ կրկին կվայութիւններ համակարգերկված մեղի, որոնց յոյն բնագրի հետ համեմառութիւնը կը պարզէ ամեն ինդիր. Կը դրէ թարգմանիւը “Եւ ի մարմին է ինչ այսպիսի գննակ ախու զրո ուղին կոչեն բժիշկը, յորդամ ի բազում կարաւառութեան ասլիցի եւ ուղացի գաործոց էւ շադաշեն, Ա., Էջ 237, դարձեալ “Եւ ասվում եւ որդէ ուղացի, անդ, Էջ 479. բժշկուական սուս բառին փոխարէն յոյնն անի երկու աղ ալ ծնուկուա, այսինքն Բան excessive, besoin de prendre une quantité d'aliments beaucoup plus grande qu'à l'ordinaire et qui ne peut s'expliquer par les lésions de la nutrition (Littré, Dict. de médecine, Ա., 176), որոն յատիցուցած են “արյանաքաղց, ենաքաղց, շնաքաղց” եւ այլ պիտակ բառերը (տե՛ս Ասուածու Գաղ. բառագիրը, Ա. Հ. Ա. Ի. Ա. Տ. Ֆրանսանհայ բնագրի, կունիւ առողջ առանական հայերէն հայերի, կունիւ առողջ առանական հայերէն հայերէն հայերէն հայերէն մեկ բառով “որուն” համանի թօնուածան (Heisslinger haben), որը կը բանենք նայեալոյ մէկնութեան մէջ կիրարկուած “անյօյտ, բառին մեջ.

Վակաս:

108. Կառայեամ “իրբեն փեսոյի եղ ինձ զո՞յ եւ իրբեն հարմ զարդու ուրբարեաց զիւ” (Ա. 10) հատուածը նուման ընծայութեան մէջ թարգմանուած է ՝իրբեն զփեսոյի (տպ. փեսոյի) արկ զիւնեւ զիւնուն, իրբեն զփառ զարդու ուրբարեաց զիւ, Էջ 33 գիտել կը առ Դա թէ ըստ մէկ քիւր մէկ քիւր է յայն միւրա “վակաս, թարգմանուած կամ ինցուուն է ի կրշտն ընծայութեան կրթը (Արքազան Պատրիքամատյանը Էջ 741). Եթէ

մատենիս թարգմանութիւնը “թուիք յասուցոյն, (Կ. որ այր, Կորին վարդապետ, Էջ 30), այս առեն այսպէս լուծուի ինդիրո. հայ թարգմանիւը ասորի ընադրին Խաւորը բառը, որ կը հաշոանկէ միւր, ուարակուած է ամօտուն կը պահուով առածք ըստ եւ թարգմանուած “կոյսոյ, իսկ համառակ պարագային յունարէն մւըրա բառն ալ միոյն “խոյր, թաք. պատ. շի նշանակեր (տե՛ս Հ.Բ., Բ., Էջ 771), այլ նաև “գլխակազ, ծածկոց, ուրեմն ամիւտան. արդեքը բառին կրկին նշանակութեանց մէջ առուուերէն պարզապէս “կոյր, առաւագործած է նայեալոյ մէկնութեան թարգմանիւը. “իրբեն փեսոյի եղ ինձ դուր, Էջ 458, որ պարզ քանի դուի յւ տող եւ քը էլ մինսէ “դուր պատի ինչ բոլոր ըստներու …” (զո՞յ գննն ի գլ) ուի փեսոյիք ի հար- [սանխո]ն”.

Վարձկան:

109. “Ծամաթ հար՝ որդիք անմիտ. ոչ են սուրբ ունեաց վարձոց կոյսոյոց, Առակ. ԺԹ. 13. բառ, որը Հմ. իրբեն հարազատ յառաջ կը բերէ (Բ. Էջ 796), պիու է եւ ծագուն առջնթերակից “վարձոց, բառին ներկայութեանքն. յոյն օրինակն ունի օչի ծրագը ևնջան ձոյն մաժմօրաւու է տարած, ուրեմն “կոյսոյոց = “զունկոց բարցից, “կոյսոյոց է Ելիոյնաւու բառերը միոյն ոյս անչ չէ որ շինուածն են իրարուն հետո, սեն նաևն Ոսկ. Ա. Էջ 68. “Զգարքուածան է կուրծն ուոզպիւրզ ըստ նմանութեան կոյսոյունոցն, որ է կարաւան կամքինքն, Դբ. Հմ. սպիզ կընթեանու կոյսոյոց (Բ. 791), որ է բոզանցան շերտանին, որ է կոյսոյունոցն անանիցէ, եւ է կարաւան մոտարկիցիցն, Ոսկ. Պատ. Բ., Էջ 553, որ նոյնպէս պիտի ըլլայ “կոյսոյոց յոյն բնագրին համաձառ. երկու ձեւեառու միջնորդու կը կազմէ “կոյսոյոց, նոյնպէս վեհոց ընթերցուածք. “Պատումանք կոյսոյունոցն վայելին եւ կարակացոյն, Ոսկ. Պատ. Ա. Էջ 642, որմէ “կոյսոյունոց անցման քայլ էր միոյն կը մեջոյ ինչպէս կոյսոյունոց նոյնպէս եւ “կոյսոյունոցն ինդրոյն ուորքից զարդարաւու է ըստ որինի կոյսոյունոց, համատե. “կամ թէ բլիյեմ առա կամին զնուի գուստական եւ վարչակացոյն, Պատ. Էջ 41 “կոյսոյունոցն եւ կարաւանցան են այնպիսի կերպարաններ, որի է բոզանցան եւ է գուստական “վանն շերտանցին, Ոսկ. Պատ. Ա., Էջ 67, “Եթէ զինարար որի էւ զիւյսոյի հանդերձ զդեսուիրոյ, անդ, Էջ 642, “Զինչ ինչպիս անդ բոզիցն եւ կոյսոյունոց հայցն, անդ, Էջ 664. “Գուստան եւ հացիսատիկ լինիս, եւ

